

IVANA BARAĆ

Poslijediplomski doktorski studij

Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru

baracivana@hotmail.com

VELIKI TJEDAN U CRKVENO-PUČKOJ BAŠTINI ŠIROKOBRIJEŠKOG KRAJA

U radu se opisuje razdoblje Velikog tjedna u crkveno-pučkoj baštini Širokog Brijega. Veliki tjedan se smatra čvorištem crkvene i liturgijske godine. Vrijeme Velikog tjedna je ispunjeno trima krepostima, pokorom, postom i molitvom koji su ljudima pomagali u pripravi za nadolazeće vrijeme koje se veže uz muku i smrt Isusa Krista. U radu su navedeni suvremeni izvorni terenski zapisi molitvenih pjesama, običaja i vjerovanja koji su karakteristični za razdoblje od Cvjetne nedjelje do Velike subote. Posebna pozornost je posvećena svetom ili velikom trodnevlju, koje se izdiže bogatstvom pučko-crkvenih običaja. U znak na Isusovu posljednju večeru veže se običaj objedovanja zelja i običaj paljenja vatre na oranicama. Na Veliki petak bilježimo običaj pijenja crnog vina te izgovaranja molitvenih pjesama. Prema vjerovanju, molitvene pjesme koje su se molile na Veliki petak pripremljale su ljude na spasenje i ulazak u raj. Dani Velikog tjedna završavaju uskršnjim bdijenjem koje se događa u večeri Velike subote. Veliki dio navedenih običaja i vjerovanja prisutan je i danas u krajevima Zapadne Hercegovine, što govori o dubokoj religioznosti puka koja svjedoči koliki smisao religioznost pruža suvremenim ljudima.

KLJUČNE RIJEČI: *korizma, molitvene pjesme, običaji, Veliki tjedan, vjerovanja.*

UVOD

Običaji definiraju kulturu, vjerovanja i uopće bitak, stoga su iznimno važan segment identiteta naroda i čovječanstva. Elementi koje susrećemo kod narodnih običaja kombinacija su crkvenog i svjetovnog, duhovnog i materijalnog, tradicionalnog i modernog.

U radu će biti opisano razdoblje Velikog tjedna, koje započinje Isusovim svečanim ulaskom u Jeruzalem, čega se prisjećamo na blagdan Cvjetnice, ili Cvjetne nedjelje, nakon čega slijedi detaljniji opis velikih dana u duhovno-pučkoj baštini Zapadne Hercegovine. Naime, iako nam Novi zavjet, posebice četiri evanđelja, pružaju uvid u cijeli Isusov ovozemaljski život, veliki je tjedan, posebice trodnevlje, moguće rekonstruirati do samih detalja, zahvaljujući detaljnim opisima novozavjetnih pisaca. Veliko trodnevlje se smatra glavnim žarištem crkvene i liturgijske godine.

Uz korizmene običaje često susrećemo i pučke molitvene pjesme koje su vezane za nakanu i prigodu u kojoj se govore. Među njima su i korizmene molitvene pjesme, koje za razliku od drugih dijelova godine imaju izrazito nabožan karakter, budući da prvenstveno govore o mucu, smrti i Spasiteljevu uskrsnuću. One su odraz duboke duhovnosti puka, koja svjedoči koliki trag i smisao religioznost pruža napaćenom hrvatskom narodu.

Posebno mi je bila korisna metoda intervjuja da se na osnovi sjećanja i znanja o običajima zabilježe kazivanja navedena u radu. Kazivači su raznih životnih dobi, međutim uglavnom stariji i nepismeni ili polupismeni. Da ne bismo nepovratno izgubili razne tradicijske običaje, materijalne i duhovne stečevine naših predaka, potrebno je pamtit i prikupljati podatke i zapise o običajima koji karakteriziraju narodni život ljudi na ovim prostorima.

1. CVJETNA NEDJELJA

Veliki ili Sveti tjedan je tjedan pred Uskrs u kojemu Crkva slavi muku i smrt Kristovu. Veliki tjedan započinje Cvjetnicom ili službenim nazivom Nedjeljom palmi koja svoje početke bilježi u Jeruzalemu kada su kršćani, koji su se od 4. stoljeća (usustaviti pisanje stoljeća) sastajali na Maslinskom brdu, počeli slaviti Službu Riječi, a potom uvečer u procesiji s grančicama palmi i maslina slavili spomendan Isusova ulaska u Jeruzalem u dane prije Pashe, koji su opisali sva četiri evanđelista (Marko 11:1-11, Matej 21:1-11, Luka 19:28-44, i Ivan 12:12-19) (Dragić 2008: 157). Narod je dočekao Isusa, mašući palminim i maslinovim grančicama i rasprostirući svoje haljine, putem kojim je Isus išao jašući na magarcu.

Najljepši prikaz Isusova ulaska u Jeruzalem donosi Ivan evanđelist u svom evanđelju:

Sutradan veliko mnoštvo naroda koje bijaše došlo na Blagdan, kad ču da dolazi Isus u Jeruzalem, uze grane od palma te mu iziđe u susret. I vikali su:

Hosana!

Blagoslovljen koji dolazi u ime Gospodnje,

Kralj Izraelov!(Ivan, 12, 12-14.)

Prvi opis liturgije na Cvjetnicu nalazi se u Egerijinom putopisu iz četvrtog stoljeća (Pažin 2006: 66), međutim, dramsko-liturgijski spomen na događaje koji su se zbili prilikom Isusovog ulaska u Jeruzalem tek se početkom 9.st. provodi i u Rimu odakle se širi po cijeloj Crkvi. Tamo gdje nije bilo moguće koristiti palmine ili maslinove grane, koristilo se drugo, obično rascvalo, granje. U srednjem vijeku ova praksa se dalje nadograđivala (Bieritz 1991:57). Ovaj običaj je na početku u zapadnom svijetu bio samo Nedjelja muke, ali se poslije, pod utjecajem kršćanskog Istoka, toj nedjelji dodao obred blagoslova grančica kao spomen na Isusov svečani ulazak u Jeruzalem. Današnja liturgija, koja se odvija na Cvjetnicu, sastoji se od blagoslova maslinovih i vrbinih grančica te čitanja Muke Isusove kao uvoda u Veliki tjedan.

Uz Cvjetnu nedjelju povezan je i običaj umivanja cvijećem. Jutro prije Cvjetnice djeca se šalju na livade gdje bi nabrali šumske ljubičice koje se na Cvjetnicu potope u vodu. Za vrijeme umivanja molilo se Vjerovanje. Ovaj običaj je povezan s vjerovanjem da ljubičice skidaju sve zlo koje su mogli nanijeti neki uroci, a pranjem lica se mogla povratiti mladost i ljepota (Pažin 2006:79). Međutim, moć biljaka naglašava se i na misi koja se odvija na Cvjetnu nedjelju jer se maslinove grančice, a u Zapadnoj Hercegovini nerijetko ružmarin i lovor, donose u crkvu na blagoslov.

Etnolozi su postupke s blagoslovljenim granama na Cvjetnicu najčešće tumačili kao simbolično prenošenje regeneracijske moći prvog proljetnog bilja na čovjeka (Gavazzi1988: 24-27), ali je nesumnjivo biblijsko porijeklo blagoslova grančica na Cvjetnu nedjelju. Blagoslovljenim grančicama se pridaju zaštitna i plodonosna svojstva. One štite od zla i bolesti te se stavljaju u kuće na vidljiva mjesta da bi zaštitile imovinu i obitelj. Grane blagoslovljene na Cvjetnicu štite i brane usjeve, vrtove, stoku i sl., a posebice se koriste za obranu od gromova (bacanjem u vatru ili križanjem grančica prilikom pojave oblaka) (Gavazzi 1988: 24-27). I danas je proširen običaj da se jedna blagoslovljena grančica obavezno stavi iza raspela koje se nalazi u sobi u kojoj obitelj provodi najviše vremena. Prema pučkom vjerovanju, posvećene grančice, uz obiteljsku molitvu, čuvaju obitelj i dom od svakog zla.

2. VELIKI ČETVRTAK

Veliki četvrtak je dan početka svetog trodnevlja u katoličkoj crkvi. Prema evanđelistima Mateju, Marku i Luki Isus je sa svojim učenicima večer prije svoje smrti posljednji put proslavio blagdan Pashe.

Na Veliki je četvrtak Isus svojom krvlju ustanovio novi i vječni savez između Boga i ljudi govoreći: "Ovo je moje tijelo koje se za vas predaje" i "Ovo je krv koja se proljeva za vas i za sve ljude za oprostjenje grijeha" (Dragić 2010a: 83).

Na Veliki četvrtak u večernjim satima slavi se misa Večere Gospodnje koja je oznaku Posljednje večere koju je Isus slavio s apostolima. Nakon mise na Veliki četvrtak proširen je običaj da se ne koriste orgulje do trenutka kada će oglasiti uskrsnu noć.

Uz ovaj dan se veže značajan broj pučkih običaja. U Posušju je zabilježen običaj paljenja vatre s cjepanicama na njivama, oranicama i u vrtovima. Cjepanice zapaljene u predvečerje Velikog četvrtka bile bi puštene da gore dok se ne pretvore u pepeo. Nakon toga ljudi bi pepeo grabljama rasporedili po zemlji. Ovaj običaj je povezan s vjerovanjem prema kojem pepeo ima zaštitničke moći prema kojima utječe na plodnost zemlje. Na istu je zemlju trebalo zasaditi kupus, i to na Veliki Petak.¹

U katoličkoj tradicijskoj kulturi na "Veliki četvrtak kuha se soparno² zelje jer tako je Blažena Djevica Marija kuhala sebi i svom sinu". To zelje smatra se "blagoslovljenim i svatko ga mora pojesti barem dvije žlice"(v. Dragić, 2010b). I

¹ Prema sjećanju Ivana Širića (rođen 1951.) iz Cerovih Dolaca, Posušje i Ljubice Soldo- Solduše (rođ. Galić, 1938.) iz Vagana, Široki Brijeg

² Soparno – posno.

danas je raširen običaj koji nalaže da se za večeru jede isključivo zelje, jer predaja govori da je Isus sa svojim učenicima za vrijeme posljednje večere objedovao upravo zelje. Zbog toga Veliki četvrtak negdje nosi naziv *Zeljavi* ili *Zeljasti četvrtak*.³

Tradicionalno se "na taj dan svećenici u mnogim crkvama neposredno podsjećaju na Isusovo pranje nogu apostolima tako što i sami peru noge dvanaestorici muškaraca, *apostola*. Biskup skida plašt, opase se ručnikom, te pere noge dvanaestorici svećenika ili najsiromašnijih staraca. Kada opere jednu nogu, obriše je ručnikom i poljubi. Kada svoj dvanaestorici opere noge, biskup opere ruke, obriše ih ručnikom, ogrne plašt i moli zadnju molitvu. Isto čini i papa kao i svi nadbiskupi, biskupi i svećenici. Nakon službe Božje, biskup poziva starce u svoj dom na ručak" (Dragić, 2010a: 83).

Na Veliki bi se četvrtak posebice molila molitva koju kazivači i danas pamte i mole:

*Iđem putem, susrite me duh nečisti,
pa se smije i blebeće:
"Evo meni moje duše!
Ti ćeš moja biti!"
"Nit sam tvoja,
Nit ću tvoja biti!
Iđem dragom Bogu,
jer sam uvik na Veliki četvrtak molila
sto križića,
sto jezusa,
sto amena."
Onda bi se sto puta i prikrstila.*⁴

U Širokom Brijegu na Veliki četvrtak moli se i varijacija navedene molitve:

*Dušo milosna
Budi u sebi kriposna.
Kad pođeš s ovog svita na drugi
Srist će te duv nečisti i pitat će te:
Al si moja al Božja? Ti odgovori:
Ja sam Božja i Bogu poslana
Kad sam bila na naom svitu
Ko pčela na bilom cvitu*

³ "U Lepeničko-lašvanskom jede se žara (kopriva), to se zove *žažiranje*. Danas se taj običaj zadržao samo u nekim ruralnim mjestima. U bosanskoj Posavini obvezno se jedu koprive. U Donjoj Rami kuha se i jede kalja. Postilo bi se i samo uvečer malo kao zelenila to je bilo. Tko ima bere žaru i kuha je, a netko skuha kupusa. U kalju i kupus obvezno se stavljao bijeli luk. (Bijelom luku pripisuju se apotropejske značajke.)" (Dragić, 2010 b)

⁴ Kazala Ivica Barać (rođena 1941.) djev. Kožul iz Turčinovića, Široki Brijeg.

*Ja sam na blag danak
Na Veliki Četvrtak izmolila
Sto molitava, sto Jezusa
Sto se puta prekrstila na
Veliki Četvrtak.*

(I onda se prekrsti i kaže amen). (Dragić, 2010b)

Molitva je veoma slična molitvi "Križići", koju Nikola Buconjić spominje u svom djelu *Život i običaji Hrvata katoličke vjere u BiH* (Buconjić 1999: 60-61), a navedena je i u zbirci hrvatskih pučkih i molitvenih pjesama *Duša tilu besidila*, Marka Dragića, pod nazivom *Oj dušice grišna*:

*Oj, dušice grišna,
budi uvik kripna.
Kada poješ put putovati
i vik vikovati
uskin putim,
tisnim klancim,
susrist će te
du' nečisti, du' nemili;
pitat će te
du' nečisti, du' nemili:
"Il' se moja il' si Božja?"
"N isam tvoja, već Božja;
Ja sam rekla
Na blag danak,
Na Veliki četvrtak,
sto križića,
sto Jezusa
sto Amena.
Sto se puta prikrstila,
Evo i sad ću:
U ime Oca
i Sina
i Duha Svetoga
Amen!*

Ovu molitvenu pjesmu su najčešće kazivale kazivačice i kazivači diljem Bosne i Hercegovine i Hrvatske (Dragić 1997: 34). Spomenuta se molitva morala izmoliti stotinu puta tijekom Velikog četvrtka (Dragić 2010a: 86).

Na Veliki četvrtak od podne se "ništa ne bi radilo o zemlji, jedino se moglo pomagati siromašnima, koji nisu imali ni volova, ni konja, ni domaćina koji je u radnoj snazi" (v. Dragić, 2010a).

3. VELIKI PETAK

Veliki je petak sam vrhunac korizmenog vremena i posta, spomendan muke i smrti Isusa Krista. Čitav dan je strogi post i nemrs. Za večerom bi ukućani popili po čašu crnog vina kao uspomenu na prolivenu Isusovu krv. Naime, ovo je vjerovanje povezano uz Isusovu muku i smrt. Na Veliki petak valjalo je popiti nešto više vina jer će čovjek dobiti onoliko krvi koliko popije vina, s tim da se vino ne smije miješati s vodom. Ovaj običaj nije isključivo vezan za Zapadnu Hercegovinu. Nalazimo ga i u Dalmaciji, Lici i Srijemu (Čapo-Žmegač1997: 75). Izbjegava se sve što daje zvuk tako da na Veliki petak zvonu i crkvene orgulje *šute* jer se žali zbog Isusove smrti.

Taj bi dan bilo obavezno izmoliti barem jednu Isusovu krunicu, koja se sastoji od 33 očenaša, 3 zdravomarije, tri slavaocu i vjerovanje. "Imalo" je ljudi, posebice žena, koje bi izmolele i po 33 Isusove krunice, u spomen na trideset tri godine Isusova ovozemaljskog života.⁵

Veliki je petak dan bez euharistijskog slavlja u katoličkoj crkvi. U crkvama se oko raspela omota crni veo, ili se raspelo u potpunosti prekrije crnom tkaninom, a umjesto mise dolazi do obreda kantanja muke Isusove, na kojoj su točno raspoređene uloge ljudi koji kantaju muku. Na obredu sudjeluju svi župni svećenici.

Prema vjerovanju, molitve koje su se molile na Veliki petak pripravljalje su ljude na spasenje i ulazak u raj. (Čapo-Žmegač1997: 75). Molitve koje su se recitirale na Veliki četvrtak obično spominju Mariju, majku Isusovu, koja je svoga sina pratila na križnome putu:

*Iđe diva slavnom grobu
sve cvileći i plačući
i za križ se hvatajući.
Križu plačuć govoraše:
O, moj križu, slavno druce
što ti primi sinka moga
više mrtva nego živa.
Isus s križa govorio:
Ko bi ovu molitvu molio
na blagdanak na Veliki petak
Bog bi mu dao raj na umrli dan.⁶*

⁵ Kazala Ivica Barać (rođena 1941.) djev. Kožul iz Turčinovića, Široki Brijeg.

⁶ Kazala mi Anica Barać (rođena 1962. u Rasnu), djev. Skoko, iz Turčinovića u Širokom Brijegu.

U Grabovoj Dragi kod Širokoga Brijega po povratku iz crkve molilo se:

*Kad Isusa osudiše,
križ mu na rame staviše,
od drveta vrlo tvrdog,
da ga nosi na vr' brda.
Kuda Isus sveton nogon staje,
tu se dobro trag poznaje.
Krvca teče svuda š njega,
za spasenje svita svega.
Za njen mila majka stupa,
u suzama se ona kupa.
"Stani, moj sine mili,
da ti vidim obraz pribili."
Isus utješit je želi,
obazri se pa joj veli:
"Ne plači, mila majko,
jer je volja Oca moga,
ne može druga biti,
valja duše izbaviti."
Tu se Džidovi zgledaše,
sina s majkom rastaviše.
Vode njega na vr' brda,
razapinju, ružne slasti traže.
Boga vriđa, dušu gubi,
sunce skriva lice milo,
da ne vidi ono strašno dilo.
Zemlja puca, zemlja cvili,
kad se Isus s dušon dili.
"Oj, Isuse, mili
Ti se nami grišnicin smili,
kad s ovog svite pođemo,
da u nebo sretno dođemo,
da se uvijek možemo
klanjat s tobom,
dragin Bogon, Amen!" (Dragić 2010b)*

4. VELIKA SUBOTA

Velika se subota naziva još i Bijela subota, što možemo povezati s pranjem odjeće i umivanjem prilikom zvonjenja zvona za sutrašnji blagdan. Postilo se u prošlosti samo do podneva, ali su mnogi postili i do uskrsnog jutra (Alilović 1977: 107). Na ovaj dan se obično bojalo jaja i pripremalo jela za sutrašnji blagdan. Jaje je zametak iz kojeg se rađa novi život. U kršćanstvu je jaje simbol novoga i vječnoga života što ga je Isus svojim uskrsnućem omogućio svim ljudima (Bieritz 1997: 86). Bojenje jaja je jedna od najznačajnijih i najstarijih uskrsnih tradicija.

‘Da to mora biti vrlo star običaj, govoreći o njemu sasvim općenito, mogu posvjedočiti jednako nalazi obojenih lupina jaja u nekim otkopanim starim germanskim grobovima, kao i jaja izrađena od gline sa šarama izvedenim u urezima površine nekom masom u bojama (kao emajlom), a nađena su u starim grobovima skandinavskim i, vjerojatno, starim slavenskim, pa napokon i činjenica da se baš šarena jaja nekih slavenskih grana vrlo značajno i podudaraju i u tehnici ukrasa i ornamentici, na osnovu čega se može s dosta opravdanja držati da im je podrijetlo zajedničko, još negdje iz doba praslavenske zajednice (Gavazzi 1988: 27).

Na ovim prostorima se jaja u pravilu boje prirodnim bojama dobivenim od raznih vrsta trave, cvijeća, kore drveća, luka, vina a posebice od biljke *brać* (koja daje crvenu boju - *rubia tinctorum*). Ukrašavanje ornamentima koje se primjenjivalo u okolici Širokog Brijega ne pojavljuje se. Jaja se uglavnom pojavljuju u funkciji poklona, te kao takva služe za utvrđivanje naklonosti i prijateljstva, posebice među djecom koja koriste jaja za igru. I danas župnici na svetu misu donose obojana jaja koja dijele djeci. Važno je napomenuti da je neizostavan dio uskrsnog doručka jelo jaja s posvećenom soli. Raširen je i običaj tucanja obojenim jajima, međutim, ovaj običaj bilježimo i drugdje u Europi. Primjerice, u nekadašnjem Zagrebu datumi poslije Uskrsa brojili su se "post concussionem ovorum" ili poslije tucanja jaja, što možemo pronaći na povijesnim spisima iz 14. stoljeća (Gavazzi 1988: 29).

Na Veliku subotu također se spremaju jela koja će se zajedno u košari s jajima odnijeti na uskrsnu polnočku na blagoslov. Međutim, jela pripremana za blagoslov nisu ista. Primjerice, u Širokom Brijegu na blagoslov se tradicionalno nosila uskrsna pletenica ili okrugli kruh s urezanim križem. U Posušju se pripremala *patišpanja*. Svaka obitelj bi poslala barem jednog člana s košarom u kojoj su jela u crkvu koje svećenik blagoslovi, pri čemu se košare prekrivene najčešće izvezenom krpom otkriju. Stariji se sjećaju običaja da osoba koja je nosila jelo na blagoslov odmah po završetku mora požuriti kući. Naime, vjerovalo se da će taj dom biti među prvima u napretku te godine. Ukoliko je košaru nosila neudana djevojka, vjerovalo se da će se ista udati (Gavazzi 1988: 37).

U rano subotnje jutro narod bi iščekivao zdravomariju, zvono u šest sati, koja je ujedno bila poziv na umivanje. Prije bi ljudi obavezno išli na uskrsnu polnočku. Poslije priprema za sutrašnje slavlje valjalo se duhovno pripremiti za Isusovo uskrsnuće, što se činilo pjevanjem Gospina plača. Gospin plač se od kuće do crkve pjevao, a od crkve do kuće momci bi i cure gangali naše gange.⁷

⁷ Kazala Ivica Barać.

Blagoslov jela na Veliku subotu spada u još jedno crkveno-pučko bogatstvo ovoga kraja. Lijepo ukrašenu košaru u kojoj se nalazi hrana, posebice obojena jaja, kruh, luk i uskrsno pecivo, netko od članova obitelji nosi u crkvu na blagoslov. Košare se, prilikom svećenikova blagoslova, otkriju (urešene su izvezenim krpama), a blagoslovljena hrana se objeđuje na uskrsno jutro, kada su svi članovi obitelji na okupu.

U selu Rasnu, u Širokom Brijegu na Veliku subotu žene pripremaju uskrsni kruh, obojana jaja i kolače te ih stavljaju u pletene košarice koje nose na uskrsnu polnoćku da ih svećenik blagoslov. Posebnu pažnju pridaju ukrašavanju kruha. Uskrsni kruh se ukrašavao posebnim drvenim pečatima s urezanim ornamentima, a u zadnje vrijeme vilicama i čašom ili stavljanjem pletenica na površinu kruha. Košarice s hranom dočekuju obitelji za stolom i objeđuju se prilikom jutarnjeg doručka. Jaja posuta blagoslovljenom soli su bila prvo jelo, zatim se jela ostala blagoslovljena hrana te molila Isusova krunica. Prije svakog Očenaša molilo je se "O Isuse daj nam raj ko' što je tebi na uskrsni dan".⁸

Obredi uskrsnog bdijenja sastoje se od četiri dijela: službe svjetla, službe riječi, krsne službe i euharistijske službe. Služba svjetla ima svoje podrijetlo u obredu večernjeg paljenja svjetiljke. Uskrsna svijeća se zapali vatrom koja je gorjela ispred crkve i u procesiji se nosi kroz mračnu crkvu, pri čemu svećenik ili đakon tripud zapjevaju "Svjetlo Kristovo", na što narod odgovara "Bogu hvala". Nakon toga se pale svjetla islijedi pjevanje hvalospjeva uskrsnoj svijeći, koji se po njegovoj početnoj latinskoj riječi naziva *Exultet* (veliki hvalospjev uskrsnome Kristu): Uskrsna svijeća je simbol uskrslog Spasitelja, a svijetlo je simbol onog svijetla koje je pobijedilo tamu, zla koje pobjeđuje dobro, nove nade koja se rađa nakon beznađa. Okađena uskrsna svijeća ostaje u svetištu i pali se za vrijeme liturgijskih slavlja. Također se pali za krštenje, te se stavlja pokraj krstionice (*Suvremena katolička enciklopedija* 2005: 178).

Simbolika svjetla izražena uskrsnom svijećom ima i očit eshatološki smisao, koji je izražen u slici djevica što sa svjetiljkama čekaju zaručnika. "Uskrsna svijeća je, dakle, svjetiljka Crkve što bdije i očekuje Kristov dolazak. U svim pohvalama izgaranje svijeće shvaća se kao žrtva, kao prinos. Prinos svjetla za koje je rečeno da je simbol Krista Uskrsnuloga. U svjetlu svijeće simboliziranje Krista, a u prinosu toga svjetla njegova žrtvena smrt." (Kovačić 2010: 49.)

ZAKLJUČAK

Tradicija slavlja i poštivanja korizmenih dana seže u daleku povijest, mnogo prije početka slavljenja adventa ili Božića. Dokazi o pashalnom slavlju sežu i do samih početaka nove ere, za razliku od slavlja Božića, koji ima kasnije podrijetlo. Međutim, unatoč tome što je slavlje Uskrsa i štovanje korizme starijega datuma i unatoč tome što je središte, kako liturgijske, tako i crkvene godine korizmeno vrijeme, korizmeni su običaji oskudniji od božićnih običaja.

⁸ Pričala mi Anica Barać (rođena 1962. u Rasnu), djev. Skoko, iz Turčinovića u Širokom Brijegu

Sveto trodnevlje se izdiže bogatstvom crkveno-pučkih običaja. Dani velikog tjedna su dani razmatranja o mucu i smrti Isusa Krista, koja završava uskrsnim bdijenjem koje se događa u večeri Velike subote kada radosno čekamo uskrснуće Isusovo.

Četvrtak slavimo kao dan uspomene na Isusovu posljednju večeru i ustanovljenje euharistije, Veliki Petak nas podsjeća na Isusovu muku i smrt, dok trodnevlje kulminira bogoslužjem uskrсне noći, na Veliku subotu. Korizmeno vrijeme karakterizira molitva i post, koja se smatra oružjem u borbi protiv zlog i napasti, pobožnost križnog puta s 14 postaja, *kantanje* muke, pohranjivanje blagoslovljenih grana nakon Cvjetnice, tradicija bojenja jaja, koja će na sam dan Uskrса biti darovana i koja će služiti za igru, suzdržavanje od pjesme i veselja sve do Uskrса, vremena potpune radosti.

Običaji najlakše progovaraju o kulturnoj i duhovnoj baštini širokobriješkog kraja. Opća pojava koja nas ne treba začuditi je modifikacija i izostavljanje običaja pod utjecajem novog vremena i modernizacije kulture. Običaji se, međutim, nikako ne zaboravljaju kao ni poruka koju oni nose.

LITERATURA

Adams, Adolf. 1993. *Uvod u katoličku liturgiju*. Zadar: Hrvatski institut za liturgijski pastoral.

Alilović, Ivan. 1977. *Hrvatski narodni običaji u Hercegovini*. Zagreb: Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda.

Biblija: Stari i Novi zavjet. 1980. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Bieritz, Karl Heinrich. 1991. *Das Kirchejahr Feste Gedenk- und Freitage in Geschichte und Gegenwart*. Munchen: C.H.Beck.

Bucunjić, Nikola. 1991. *Život i običaji Hrvata katoličke vjere u BiH*. Mostar: Matica hrvatska Mostar.

Čapović, Jasna. 1997. *Hrvatski uskrсни običaji*. Zagreb: Golden marketing.

Dragić, Marko. 2010a. "Veliko trodnevlje u ramskoj pasionskoj baštini. *HUM-časopis Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru*: 81-104.

Dragić, Marko. 2010b. "Sveto trodnevlje u duhovnoj baštini bosansko-hercegovačkih Hrvata". *Muka kao nepresušno nadahnuće kulture, Passion as an Inexhaustable Source of Inspiration for Culture*, br. VI., *Pasionska baština Bosne i Hercegovine, Passion Heritage of Bosnia and Herzegovina*. Zagreb: Zbornik radova VI. Međunarodnog znanstvenog simpozija Zagreb-Sarajevo: 212-249.

Dragić, Marko. 2008. *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti* (Fakultetski udžbenik). Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu. www.ffst.hr.

Dragić, Marko. 1997. *Duša tilu besidila* (Hrvatske pučke molitvene pjesme iz Bosne i Hercegovine). Baška Voda: Mala nakladna kuća Sveti Jure.

Dragić, Marko. 2006. *Hrvatska usmena književnost Bosne i Hercegovine, lirika, epika, retorika*. Sarajevo: MH, HKD Napredak.

G a v a z z i, Milovan. 1939. *Godinu dana hrvatskih narodnih običaja*. Zagreb: Kulturno prosvjetni sabor Hrvatske.

G a v a z z i, Milovan. 1988. *Godina dana hrvatskih narodnih običaja* (II. novo priređeno izdanje). Zagreb: Matica hrvatska.

K o v a č i ć, A. 2010. "Exultet: hvalospjev uskrсноj svijeći". *Svijetlo riječi*: 49.-52.

P a ž i n, Zvonko. 2006. "Cvjetnica – nedjelja muke". *Crkva u svijetu* 41, 1:64.-80.

Suvremena katolička enciklopedija. 2005. Split: Marjan tisak.

HOLY WEEK IN THE CHURCH ANDFOLK HERITAGE OF SIROKI BRIJEG

This paper describes a part of Lenten season. Special attention is devoted to Holy Week, which is considered to be the centre of the ecclesiastical and liturgical year. Holy Week is a time filled with three virtues: penance, fasting and prayer, which helped people to prepare for the upcoming time connected with the passion and death of Jesus. Its institutional purpose is heightened in the annual commemoration of Holy Week, marking the death, burial and resurrection of Jesus, which recalls the events from the Bible when Jesus was crucified on Good Friday and which then culminates in the celebration on Easter Sunday. The paper presents some contemporary original field notes of prayer songs, traditions and beliefs which are typical of the period from Palm Sunday to Holy Saturday. Special attention is given to the sacred or great Triduum, which highlights the richness of folk and religious customs.

As a sign of Jesus' Last Supper with the Apostles, which is described in the Canonical gospels there is a custom of dining cabbage and a tradition of lighting bonfires in the fields. On Good Friday, there was a custom of drinking red wine and saying prayer songs. According to belief, prayer songs which were said on Good Friday prepared people for salvation and entrance into heaven. Easter Vigil, also called the Paschal Vigil or Great Vigil of Easter, a service held in traditional Christian churches as the first official celebration of the Resurrection of Jesus, is the day when Holy Week finishes. Many of these practices and beliefs are also present today in Western Herzegovina, which speaks of the deep piety of the people and which demonstrates its meaning to modern man.

KEYWORDS: *Lent, Holy Week, prayer songs, customs, beliefs.*

